

⁵ Урядовий кур'єр. – 12.01. – 1999; 03.08.1999 ЗП України. – 1994. – № 2. – Ст. 30.

⁶ Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.

⁷ Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

⁸ Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793; 1993. – № 22. – Ст. 229; 1993. – № 50. – Ст. 474; 1995. – № 11. – Ст. 71; 1995. – № 34. – Ст. 268.

⁹ Марченко В. Таємниця здійснення нотаріальних дій. Відповідальність за її порушення // Юридический журнал. 2002. – № 1. – С. 35.

¹⁰ Ожегов С. И. Словарь русского языка. – М.: Русский язык, 1991. – С. 643; Навроцький В. О. Господарські злочини. Лекції. – Львів, 1997. – С. 31; Советское уголовное право: особенная часть. Учебник / Под ред. П.И. Гришаева, Б.В. Здравомыслова. – М.: Юрид. лит., 1988. – С. 54.

Резюме

В статье проанализированы теоретические и практические аспекты принципа сохранения тайны нотариального действия. Изучены суть данного принципа, признаки, место в системе принципов нотариального права.

Ключевые слова: принципы нотариальной деятельности, тайна нотариального производства, конфиденциальная информация.

Summary

This article includes the analyze of theoretical and practical aspects of notary's secret keeping principle main point and indication of this principle, the place in system of notary law principles.

Key words: notary, the principle of secret of notary action, confidential information.

Отримано 16.10.2009

О. Ю. КАШИНЦЕВА

Оксана Юрїївна Кашинцева, кандидат юридичних наук, доцент, керівник науково-дослідної лабораторії права біоетики та медичного права кафедри цивільного та трудового права КУП НАН України

ПРАВО БІОЕТИКИ ТА МЕДИЧНЕ ПРАВО: НОВИЙ НАПРЯМОК НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПРАВА НАН УКРАЇНИ

Державною концепцією розвитку наукової сфери України¹, Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності»² та Законом України «Про основи державної політики у сфері науки і наукової діяльності»³ визначено стратегічні та пріоритетні напрями наукової діяльності, які охоплюють всі сфери життя країни, і таким чином декларують збалансований розвиток суспільства.

Одним із таких пріоритетних напрямків є розвиток нових біотехнологій та проведення фундаментальних медичних досліджень. Діяльність за вже визначеними пріоритетами вимагає як державної підтримки, так і підтримки наукової спільноти. Відповідно до Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу»⁴ пріоритетним напрямком вітчизняної юриспруденції є усунення прогалин та адаптації українського законодавства до законодавства Європейського Союзу.

Метою представленої статті є окреслення наріжних проблем у сфері права біоетики та медичного права як предмету дослідження сучасної юриспруденції.

© О. Ю. Кашинцева, 2009

Актуальність дослідження зумовлюється формуванням в Україні нової ідеологічної доктрини, яка ґрунтується на принципах громадянського суспільства і політичного егалітаризму, необхідним є врахування концептуальної зміни поглядів на природу людини. Існуючі правові доктрини захисту прав і свобод людини мають здолати певний шлях трансформації своїх вихідних постулатів, щоб відповідати вимогам сучасної науки.

Першими в Українській науковій спільноті проблематику правового регулювання біоетичних проблем підняли Ю. І. Кундієв⁵ та П. М. Вітте⁶, які є зачинателями і виразниками української біоетичної думки. Серед сучасних українських вчених, які формують національну доктрину біоетики варто виокремити І. Бойка⁷, В. Грищенко⁸, Р. Ю. Гревцову⁹, В. Ф. Дахна¹⁰, В. М. Запорожана¹¹, Д. В. Карамішева¹², О. С. Мусій¹³, С. В. Пустовіт¹⁴, І. Я. Сенюта¹⁵, С. Г. Стеценка¹⁶, Т. І. Тарахонич¹⁷, О. І. Тарахонич¹⁷, В. Ф. Чешка¹⁸.

Соціально-історичний аналіз проблем взаємовідносин науки, політичних і владних структур призводить до висновку, що проблема демаркації науки та інших форм знання¹⁹, не втративши свого філософсько-методологічного значення, набула актуальності як частина більш глобальної проблеми – проблеми механізму і тенденцій спільної еволюції науки та інших соціальних інститутів. Набуваючи соціальної значущості, наукова проблема переміщується зі сфери фундаментальних наук у сферу політики, етики, права. Відбувається швидка трансляція власне наукових конструкцій в інші семантичні системи²⁰. Наслідки розвитку конкретних галузей фундаментального природознавства і утворюваних на їх основі нових технологій сприймаються суспільством з погляду соціально-політичних та етичних колізій. Очевидним є конфлікт між захистом приватної сфери життя людини, недоторканості її біологічної цілісності з інтересами суспільства та науки.

Отже, з метою вивчення поставлених проблем та задля окреслення нових перспективних напрямків дослідження сучасної юриспруденції Вченою Радою Київського університету права НАН України 1 жовтня 2009 р. було затверджено Концепцію розвитку наукового напрямку «Право біоетики: правові проблеми захисту біологічної цілісності людини. Медичне право». Наукова реалізація Концепції забезпечується діяльністю Науково-дослідної лабораторії права біоетики та медичного права кафедри цивільного та трудового права Київського університету права НАН України. Науковий потенціал кафедри складають чотири професори та дванадцять доцентів.

Наукові напрямки Концепції зумовлені підсумками I-III Національних Конгресів з біоетики, організаторами якого виступали Національна академія наук України, Академія медичних наук України, Міністерство охорони здоров'я України.

Основним принципом права біоетики, закріпленим в усіх міжнародно-правових актах у сфері захисту прав людини, є принцип пріоритету інтересів однієї людини над інтересами суспільства²¹. Варто зазначити, що цей принцип у праві біоетики запозичений з інших галузей права, зокрема, він є основоположним у сфері захисту прав людини. Враховуючи особливості предмету права біоетики, згаданий принцип віднайшов своє логічне продовження в принципі недоторканності біологічної цілісності людини, зміст якого розкривається тріадою: 1) недоторканності тілесної цілісності людини; 2) недоторканності генетичного матеріалу людини; 3) недоторканності ментальної цілісності людини²².

Отже, саме з позиції принципу захисту біологічної цілісності людини необхідно розглядати проблеми захисту прав людини в сфері біології та медицини. Таким шляхом іде світова спільнота, уклавши низку міжнародно-правових актів (Гельсінська декларація «Рекомендації для лікарів, які здійснюють біомедичні дослідження на людині» 1964 р., із змінами в ред. Гонконг, вересень 1989 р.; Міжнародний кодекс медичної етики; Загальна декларація про геном людини та права людини 1997 р; Міжнародна декларація про генетичні данні людини 2003 р; Рекомендація Комітету міністрів держав-членів Ради Європи щодо пренатального генетичного скрінінгу і пренатальної генетичної діагностики і пов'язаного із цим консультування № R (90)13, прийнята Комітетом міністрів 21 червня 1990 р).

Наразі Україна поступово долучається до міжнародно-правового регулювання біоетичних проблем. Так, 4 квітня 2006 р. Президентом України було видано розпорядження, яке започаткувало правове регулювання проблем, пов'язаних із генною інженерією

та трансплантацією, з позиції громадянського суспільства (Розпорядження № 57/2006-рп Президента України «Про уповноваження С. Головатого на підписання Додаткового протоколу до Конвенції про захист прав людини та людської гідності щодо застосування біології та медицини, який стосується заборони клонування людей» від 4 квітня 2006 р.).

У світових правових доктринах захист біологічної цілісності людини відбувається за такими основними напрямками:

- права людини в сфері генної інженерії;
- визначення правового статусу ембріонів чи правового режиму ембріонів (залежить від домінуючої правової доктрини);
- права людини і етико-правові проблеми клонування;
- права людини в сфері трансплантації;
- права людини під час проведення медичних досліджень;
- права людини щодо недоторканності її біологічної цілісності (тілесної, генетичної та ментальної цілісності);
- визнання чи заперечення права людини на евтаназію (залежить від домінуючої правової доктрини);
- етико-правові проблеми обігу лікарських засобів;
- кореляція прав пацієнта і права лікаря;
- розширення каталогу прав пацієнта;
- особливості правової охорони об'єктів інтелектуальної власності в сфері біології та медицини.

В Україні відповідно до Указу Президента створено Міжвідомчу комісію з питань біологічної та генетичної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України²³ (надалі – Комісія). Комісія є консультативно-дорадчим органом, завданнями якого є аналіз стану і можливих загроз національній безпеці України у сфері нових біотехнологій та генної інженерії, а також узагальнення міжнародного досвіду щодо формування та реалізації національної політики у цій сфері.

Загальною декларацією про геном людини та права людини 1997 р.²⁴ закріплено особливий статус генетичних даних людини. Особливість статусу генетичної інформації зумовлює і особливий режим її отримання. Міжнародним законодавством передбачається, що процедура отримання, використання та зберігання генетичних даних людини повинна бути врегульована на рівні національного законодавства відповідно до основних прав і свобод людини.

Медичний аспект отримання та зберігання генетичних даних людини віднесено до компетенції Українського науково-дослідницького інституту медичної генетики, створеного відповідно до Постанови Кабінету Міністрів від 2 липня 1999 р.²⁵.

Міжнародним законодавством у сфері генної інженерії забороняється будь-яка форма дискримінації особи за ознакою генетичної спадковості. Тести, які прогнозують генетичні захворювання або які дозволяють визначити особу як носія гена, що відповідає за захворювання, а також тести, що дозволяють виявити генетичну схильність чи сприйнятливність до того чи іншого захворювання, можуть проводитися тільки в інтересах здоров'я або для наукових досліджень, пов'язаних із інтересами здоров'я. Крім того, зазначене тестування можливе лише з урахуванням відповідних консультацій спеціаліста-генетика.

Забороняється втручання з метою видозміни геному людини. Таке втручання може здійснюватися лише у профілактичних, діагностичних або лікувальних цілях і лише якщо воно не має за мету внесення будь-яких видозмін у геном нащадків. Використання медичних репродуктивних технологій з метою селекції статі майбутньої дитини не дозволяється, за винятком випадків, коли необхідно уникнути серйозного спадкового захворювання, пов'язаного зі статтю.

Щодо репродуктивних технологій, то не визначеним в Україні залишається правовий статус ембріонів. Конвенцією про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини 1997 р. ембріон визначається як об'єкт досліджень. Відповідно до формулювань, які містяться у нормах цієї конвенції, більш доцільним використовувати

поняття «правовий режим» ембріона, оскільки останній розглядається як об'єкт, а не як суб'єкт правовідносин. Проте, на рівні національного законодавства у деяких країнах, зокрема, Польщі, Португалії, Італії, йдеться саме про «правовий статус ембріона», оскільки розглядається як суб'єкт правовідносин. Дослідження на ембріоні *in-vitro* можуть дозволятися національним законодавством країни-учасниці конвенції тільки за умови, що законодавство гарантує захист ембріона. Беззаперечно забороняється вирощування ембріонів людини для проведення досліджень.

Проблема захисту ембріонів тісно пов'язана з етико-правовими проблемами клонування.

Важливим еволюційним кроком у формуванні ставлення Європейського Союзу до сучасних біотехнологій і клонування людини було прийняття 6 липня 1998 р. Європейським Парламентом і Радою Європи Директиви № 98/44 «Про правову охорону біотехнологічних винаходів»²⁶. У Директиві № 98/44 зазначається, що винахід не може бути визнаний непатентоздатним лише на тій підставі, що його основою є жива матерія.

В останній редакції Директиви № 98/44 в ст. 5 зазначається, що людське тіло на будь-якій стадії свого розвитку або відкриття будь-якого елементу його розвитку, включаючи послідовність чи часткову послідовність генів, не можуть бути основою запатентованого винаходу. Проте п. 2 ст. 5 уточнює, що *виокремлений* елемент людського тіла або елемент людського тіла, *виокремлений* за допомогою певної технології, включаючи технологію зміни послідовності чи часткової зміни послідовності генів, може бути об'єктом запатентованого винаходу навіть тоді, коли структура такого елементу є ідентичною з природним елементом людського тіла.

Сьогодні і для України надзвичайно важливо, враховуючи міжнародний досвід, розробити національні механізми безпеки всіх видів біотехнологічної продукції. Відсутність нормативно-правової бази для повноцінної правової охорони отриманих результатів вилучає Україну і її науковий потенціал зі світової царини надсучасних біотехнологій²⁷.

Етико-правові проблеми трансплантації є надзвичайно гострими для сучасного громадянського суспільства. Не можна не враховувати, що українське суспільство загалом не підготовлене до адекватного сприйняття ідей трансплантації та донорства. Передусім, це зумовлено впровадженням засобами масової інформації у свідомість обивателя сенсаційних, найчастіше не перевірених і непрофесійно висвітлених, відомостей негативного характеру, що значною мірою дискредитує перспективний науковий напрям, у розвитку якого Україна ще не втратила передових позицій²⁸.

Етичні проблеми клітинної і тканинної трансплантації в цілому можна розглядати в кількох аспектах.

По-перше, виникає питання етичності трансплантації клітин і тканин як методу лікування хворого організму, відновлення порушених функцій і корекції метаболічних порушень. До того ж не менш важливим питанням є те, наскільки виправдана трансплантація клітин і тканин з медичної точки зору, тобто чи етичною є сама трансплантація.

Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини 1997 р. встановлює, що видалення у живого донора органів і тканин для цілей трансплантації може здійснюватися лише з метою лікування реципієнта та за умови відсутності необхідного органа чи необхідної тканини померлої особи та іншого альтернативного методу лікування відповідної ефективності.

По-друге, проблема етики трансплантації – взаємини лікаря-донора і донора-реципієнта. Найскладнішим її моментом є отримання органів і тканин для трансплантації, оскільки він потребує дотримання всіх принципів медичної етики і правового регулювання. На сьогодні світовою практикою сформовано дві правові концепції, які законодавчо регулюють процедуру вилучення трансплантатів.

Перша правова концепція передбачає одержання згоди самого донора і його родини та згоди потенційного донора у разі його смерті. Так, ст. 5 Конвенції про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини визначає, що будь-яке втручання у сферу здоров'я може здійснюватися лише після добровільної та свідомої згоди на

нього відповідної особи. Такій особі заздалегідь надається відповідна інформація про мету і характер втручання, а також про його наслідки та ризики. Відповідна особа у будь-який час може безперешкодно відкликати свою згоду.

Друга правова концепція ґрунтується на презумпції згоди, що припускає можливість підготовки органів і тканин людини без одержання згоди донора, якщо на момент їх вилучення медичній установі не відомо про негативну позицію померлого або його родини.

Наскільки прийнятна для українського суспільства та чи інша правова концепція отримання анатомічного матеріалу широко обговорюється медичною та правовою громадськістю: на I, II та III Національних конгресах з біоетики (Академія Медичних Наук України), на I Конгресі з медичного права та соціальної політики (Академія адвокатури України, Українська Медико-Правова Асоціація), на Науково-практичній конференції з медичного права (м. Львів, Львівський національний університет ім. І. Франка).

Невирішеною в Україні є проблема захисту прав людини при проведенні медичних досліджень. Полягає вона у тому, що як і при проведенні будь-яких наукових досліджень, тут мають місце етичні принципи, що регулюють ставлення вченого до предмету своєї діяльності, проте відсутнє їхнє правове визначення. Науковець, який працює в галузі експериментальної медицини, має своїм об'єктом людину, тому відбувається поєднання загально-етичних принципів проведення наукових досліджень із принципами деонтології та права. Проблему етичності медичних досліджень вирішують Комісія з питань біоетики²⁹ та локальні біоетичні комісії, що існують при медичних та біологічних науково-дослідних інституціях. За відгуками експертів таких комісій, їхня робота ускладнюється, з одного боку, відсутністю чіткої правової регламентації там, де це необхідно, а з іншого – не виправдано формалізованими процедурами проведення певних медичних досліджень. В українському законодавстві відсутнє розмежування і між такими принципово різними, з точки зору режиму проведення, поняттями як «медичне дослідження» та «медичний експеримент», який, у свою чергу, слід поділяти на «медичний терапевтичний експеримент» та «медичний науковий експеримент».

І якщо послідовно дотримуватися згаданого на початку статті основного принципу права біоетики – *пріоритету однієї людини над інтересами суспільства* та похідного від нього принципу *недоторканності біологічної цілісності людини*, то нелогічно видається спроба ігнорування проблеми визнання чи заперечення права людини на евтаназію в сучасній українській правовій науці.

Більшість спроб розпочати дискусію з окресленої проблеми стикається з розумінням того, що проблема існує, проте з переконанням, що українське суспільство ще не готове до цієї дискусії... І лише кулуарні розмови на таких значущих з наукової й соціально-просвітницької точки зору заходах, як Національний конгрес з біоетики, Конгрес з медичного права та соціальної політики та ін. не дозволяють відкинути проблему визнання чи заперечення права на евтаназію як абсолютно безперспективну для обговорення в українській науковій спільноті.

Проблема евтаназії потребує переосмислення в результаті всебічної наукової дискусії як аргументів «за», так і аргументів «проти». Виходячи з мети цієї статті, окреслимо лише основні сучасні правові позиції європейської правової науки:

- право на евтаназію (гідну смерть) як невід'ємну складову права на життя³⁰;
- право на евтаназію крізь призму примату волі людини над правом³¹;
- заперечення права на евтаназію³².

Отже, сьогодні очевидним є те, що перед українським суспільством біоетичні проблеми постають у трьох площинах:

1) у морально-етичній площині, оскільки наразі українське суспільство не готове адекватно оцінити можливості біотехнології і медицини, і вирішити цю проблему може лише відповідна просвітницька діяльність;

2) в економічній площині, оскільки відповідне фінансове забезпечення науково-дослідницької діяльності і фінансове забезпечення можливості використання її результатів у сфері медицини є єдиною можливістю формування та збереження здорового національного генофонду;

3) у правовій, оскільки чинне українське законодавство не забезпечує належного правового регулювання ні науково-дослідницької діяльності в сфері біотехнологій і медицини, ані належного правового захисту біологічної цілісності людини на всіх стадіях її біологічного буття (починаючи від права ембріона на розвиток і життя, закінчуючи правом людини на гідну смерть).

Авторка дотримується позиції, що сучасні концепції захисту прав і свобод людини мають здолати певний шлях трансформації своїх вихідних постулатів, щоб відповідати вимогам сучасної науки. Спільний науковий поступ біології і медицини є вже усталеним традиційним поєднанням. Крізь призму права ці науки формують нову галузь знань – біоюриспруденції³³.

Отже, основним завданням Концепції є участь науковців КУП НАН України у формуванні національної доктрини права біоетики, спираючись на традиції власної цивілістичної школи, а також залучення молодих фахівців до наукової роботи з окресленої проблематики, сформуванню відповідний науково-педагогічний потенціал для забезпечення викладання таких дисциплін, як «Право біоетики», «Медичне право», «Захист прав пацієнтів: компаративний аспект», «Правове регулювання обігу лікарських засобів», «Страхова діяльність в сфері медицини», «Правове регулювання відносин у сфері охорони здоров'я», «Особливості укладання договорів в сфері надання медичних послуг», «Співвідношення права інтелектуальної власності і доступу до медичних препаратів» та ін.

Запропонована Концепція розвитку наукового напрямку «Право біоетики: проблеми захисту біологічної цілісності людини» КУП НАН України є відкритою до пропозицій вчених щодо будь-яких доповнень тематики пріоритетних напрямків дослідження.

¹ Державна концепція розвитку наукової сфери України // Електронний ресурс: www.rada.gov.ua

² Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» // Відомості Верховної Ради України // Електронний ресурс: www.rada.gov.ua

³ Закон України «Про основи державної політики у сфері науки і наукової діяльності» // Електронний ресурс: www.rada.gov.ua

⁴ Закону України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» // Електронний ресурс: www.rada.gov.ua

⁵ Кундієв Ю. І. Біоетика – веління часу // Антологія біоетики. – Львів: БАК, 2003.

⁶ Вітте П. Н. К вопросу о правовых основах биоэтики // Збірник тез доповідей Першого українського конгресу з медичного права і соціальної політики 14-15 квітня 2007 р. – Київ, 2007.

⁷ Бойко І. Біоетика. – Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2007.

⁸ Грищенко В. Етичні питання клітинної і тканинної трансплантації // Вісник НАН України. – 2002. – № 1. – С. 26-31.

⁹ Гревцова Р. Ю. Актуальні питання співвідношення і взаємодії біоетики і медичного права: досвід країни у світовому контексті // Третій національний конгрес з біоетики 8-11 жовтня 2007 р. – К., 2007.

¹⁰ Дахно Ф. В. Біоетика клонування // Антологія біоетики. – Львів: БАК. – 2003; Матеріали III Національного конгресу з біоетики. – Київ: АН, 2007.

¹¹ Запорожан В. М. Біоетика та ноетика в системі вищої медичної освіти // Третій національний конгрес з біоетики 8-11 жовтня 2007 р. – К., 2007.

¹² Карамішев Д. В. Законодавче забезпечення функціонування системи охорони здоров'я та формування галузі медичного права в Україні // Збірник тез доповідей Першого українського конгресу з медичного права і соціальної політики 14-15 квітня 2007 р. – Київ, 2007.

¹³ Мусій О. С. Необхідність законодавчого забезпечення лікарського самоврядування // Збірник тез доповідей Першого українського конгресу з медичного права і соціальної політики 14-15 квітня 2007. – Київ, 2007.

¹⁴ Пустовіт С. В. Біоетика як комунікативний дискурс // Третій національний конгрес з біоетики 8-11 жовтня 2007 р. – К., 2007.

¹⁵ Сенюта І. Я. Медичне право. – Львів: Астролябія, 2007.

¹⁶ Стеценко С. Г. Право и медицина: проблемы соотношения. – М.: Международный университет, 2002.

- ¹⁷ Тарахонич Т., Тарахонич О. Біоетичні проблеми: теоретично-правовий аспект // Вісник НАН України. – 2002. – № 1. – С. 41-43.
- ¹⁸ Чешко В. Біоетика і громадянське суспільство // Вісник НАН України. – 2002. – № 1. – С. 43-49.
- ¹⁹ Поппер К. Открытое общество и его враги. – Т. 2. – М.: Феникс, 1992. – С. 341.
- ²⁰ Чешко В. Біоетика і громадянське суспільство // Вісник НАН України. – 2002. – № 1. – С. 43-49.
- ²¹ Кашишцева О. Ю. Правове регулювання біоетичних проблем в громадянському суспільстві // Вісник Академії Адвокатури України. – 2006. – №1 (5).
- ²² Кашишцева О. Ю. Наріжні проблеми захисту прав людини в сфері біології та медицині // Право України. – 2009. – № 4.
- ²³ Указ Президента України від 23 червня 2004 року № 672 / 2004 «Про Міжвідомчу комісію з питань біологічної та генетичної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України».
- ²⁴ Всеобщая декларация о геноме человека и правах человека // Электронный ресурс: www.rada.gov.ua
- ²⁵ Постанова Кабінету Міністрів № 1176 від 2 липня 1999 року «Про утворення Українського національного інституту медичної генетики». // Электронный ресурс: www.rada.gov.ua
- ²⁶ Council Directive on the Legal Protection of Biotechnological Inventions // Электронный ресурс: <http://conventions.coe.int>
- ²⁷ Бердишев Г. Д. Від легенд і міфів до експериментальної імутології // Науковий світ. – 2008. – № 6. – С. 14-16.
- ²⁸ Ковтун Г. О. Галкін А. П. За порогом біотехнологічної революції // Науковий світ. – 2008. – № 7. – С. 8-11.
- ²⁹ Грищенко В. Етичні питання клітинної і тканинної трансплантації // Вісник НАН України. – 2002. – № 1. – С. 26-31.
- ³⁰ Moller D. W. On Death without Dignity: The Human Impact of Technological Dying. – New-York. – 1990; Munk W. Euthanasia of Medical Treatment in Aid of Early Death. – London. – 1997.
- ³¹ Davis W. Justice in the Shadow of Death. – Lanhen. – 1996; Dowling A. B. Euthanasia and the Right to Death. – London. – 1974; Frairbairn G. J. Contemplating Suicide: The Language and Ethics of Self Harm. – London. – 1995.
- ³² Lee R., Morgan D. Deatrics: Law and Ethics at the End of Life. – London. – 1993; Beauchamp T. Intending Death: The Ethics of Assisted Suicide and Euthanasia. – New-York. – 1996; Fenigsen R. Eutanazja. Śmierć z wyboru. – Poznac, 1994.
- ³³ Tokarczyk R. Prawa narodzin, życia i śmierci: podstawy biojursprudencji. – Zakamycze: Krakyw, 2002. – 425 с.

Резюме

Представленная статья касается правового регулирования биоэтических проблем в современном украинском обществе. В частности раскрываются положения Конвенции о защите прав человека и человеческого достоинства сквозь призму гражданского общества.

Ключевые слова: права человека, биоэтика, охрана здоровья, генетические исследования, правовой статус эмбриона, трансплантация, медицинское право.

Summary

This article concerns the problems of legal regulation in the sphere of biotechnologies in the modern Ukrainian society. In particular, the author comments the Convention on Protection of Human Rights and Dignities in the Sphere of biology and medicine in the point of human society.

Key words: Human Rights, bioethics, health care, genetic researches, legal status of embryo transplantation, medical law.

Отримано 10.11.2009